

Stogodišnjica rođenja Lujze Holubove

25. prosinca 1981. navršava se stotina godina od rođenja naše prve profesionalne umjetnice na harfi — Češkinje LUJZE HOLUBOVE. Kako taj instrument ima u nas vrlo oskudnu tradiciju, dok naprotiv u glazbenoj kulturi češkog naroda zauzima vidno mjesto od davnine, smatram vrijednim upoznati današnje čitaoce s velikim umjetničkim doprinosom koji je ova umjetnica dala našoj sredini. Nažalost je dokumentacija o njezinu radu u Zagrebu vrlo ograničena; mislim da je potkraj života programe, plakate i kritike o svojim koncertima poslala Konzervatoriju u Pragu, a Teatrološki institut JAZU i Arhiv Hrvatskog narodnog kazališta posjeduju vrlo štute podatke, uglavnom o njezinu službovanju. No kako sam kao njezina učenica i kasnije kolegica bila vezana s njom do kraja njezina života, sjećam se mnogih njezinih zanimljivih pričanja o mladosti, počecima školovanja i kasnijoj bogatoj umjetničkoj djelatnosti.

Bila je najstarija od desetero braće obitelji u kojoj su svi bili glazbenici. Otac je u malom mjestu Holicice na sjeveru Češke bio muzički factotum: orguljaš, zborovođa, učitelj glazbe i kapelnik, a djeca su mu od ranog djetinjstva pomagala u poslu. Tako je već desetgodišnja Lujzička svirala u mjesnoj crkvi harmonij i pratila pjevače i zbrove. Budući da su sva braća i sestre učili glazbu, nitko nije htio ovu obitelj držati na stanu. U skromnim materijalnim prilikama roditelji su u najmilij kućicu izvan mjesta u kojoj je, osim u sobama, jedno dijete vježbalo na svojem instrumentu na tavanu, drugo u podrumu, jedno u vrtu i tome slično. Četvero je braće kasnije postalo profesionalni muzičari. Kada je malo porasla, otac joj je doslovno rekao: »Ti si moje najmilije dijete, ti moraš imati dobar život, učiti ćeš Harfu!«. U ono je, naime, vrijeme harfa među svim instrumentima imala izuzetan položaj. Bila je cijenjena kao jedan od najljepših i najuzvišenijih instrumenata, te prema tome najbolje materijalno nagrađivana. Umjetnici na tom instrumentu uživali su naročito poštovanje i divljenje.

Tako je Lujza dospjela na Konzervatorij u Prag u klasu poznatog harfista, pedagoga i skladatelja Hanuša Trnečka. Taj je svestrani umjetnik, koji je među ostalim veliki broj djela čeških skladatelja Smetane i Dvořaka, u skladu s duhom i običajem svojeg vremena, obradio za harfu solo (najpoznatija je i danas često izvođena Smetanina *Vltava*), imao presudan utjecaj na mladu studenticu. Ona je do kraja svojeg života govorila da su joj najviše dobra u životu učinila dva čovjeka: otac i profesor harfe. Kod Trnečka je stekla briljantnu »bisernu« tehniku prema najboljoj tradiciji češke škole za harfu, izvanrednu savjesnost i preciz-

nost u muziciranju te visok profesionalni odnos i veliku ljubav prema instrumentu. Po završenom je studiju (1903.) svirala kao solist u orkestru Češke filharmonije od 1903. do 1906. g., a nakon godine dana rada u njemačkom gradu Görlitzu, prihvatila je angažman u opernom i simfonijskom orkestru Lawova, grada koji se tada nalazio u carskoj Rusiji. U muzičkom životu tog kulturnog centra je sudjelovala od 1907. do 1914. No glavnu je svoju umjetničku aktivnost razvila u Zagrebu, u kome je provela najveći dio života.

Lujza Holubova

Uprava zagrebačke opere raspisala je prvi put natječaj za stalnog harfista početkom prvog svjetskog rata. Do tog se vremena kazališni orkestar u pitanju izvođenja dionice harfe pomagao na različite načine. U nekim su prigodama dolazili harfisti iz Beča, koji su istovremeno najčešće davali i solističke koncerte. Tako je na primjer 1876. umjetnica na harfi iz Beča Terezija Zamara zajedno s bečkim violinskim virtuozom Vilimom Junkom priredila u Zagrebu dva koncerta, dne 24. i 30. ožujka. Njezin brat Alfred je na svečanom koncertu dne 12. srpnja 1884. povodom proslave otvorenja nove zgrade HPD »Kolo« izveo skladbu *Hrvatska koračnica (Marche des Croates)*, izdanje Ricordi iz Milana), koju je za ovu priliku skladao njihov otac Anton Zamara, profesor harfe na bečkom konzervatoriju. Na tom su koncertu pjevali Milka Trnina, basist Fernando Tercuzzi i bariton Ivo Hreljanović (poslije koncerta je bila priređena

vesela večera u Dreherovoj pivovari u Gajevoj ulici). Još je jednom Terezija gostovala u Zagrebu i to 30. studenoga i 4. prosinca 1891., također na koncertu »Kola«. Pod ravnanjem Nikole Fallera bila je izvedena u koncertnom obliku Mascagnijeva opera *Cavalleria rusticana*, a sudjelovali su sopranistica Leonija Brückl, altistica Leonora Kranjčić, tenor Ernesto Cammarota, basist Vaclav Anton, orguljaš Vatroslav Kolander, harfistica Terezija Zamara, muški i ženski zbor »Kola« i vojnička glazba 53. pješačke pukovnije. Vrlo je vjerojatno da su ovi umjetnici, koji su dovozili sa sobom i svoj instrument, za vrijeme boravka u Zagrebu svirali i na opernim predstavama. Kasnije je, po povratku sa studija harfe iz Beča, neko vrijeme svirala u opernom orkestru mlada Zagrepčanka, kći skladatelja Gjura Eisenhutha, Marija. Ona je poslije udaje (Rac) sasvim napustila javnu djelatnost. U nekim sam starim opernim dionicama harfe u HNK naišla na potpise Frank i Janota, muzičara koji su ih izvodili. Iz pričanja sam saznala da su ova dvojica bili vojni muzičari neko vrijeme na službi u Zagrebu, a po tadanjoj vojno-glazbenoj praksi učili su svirati više instrumenata, među kojima i harfu.

Svojim dolaskom u Zagreb 1915. Lujza Holubova je razvila široku aktivnost i uzdigla svoj instrument u našoj sredini na visoku profesionalnu razinu u orkestralnom i u solističkom muziciranju. Iz sačuvanih dokumenata Teatrološkog instituta je vidljivo da je već 22. studenoga te godine svirala solističku kompoziciju *Fantaisie* Camilla Saint-Saënsa na dobrotvornom simfonijskom koncertu u korist Crvenog križa. Koncert je bio održan u HNK, a na njem je pjevala i Maja Strozzi.

Lujza Holub je na svojem repertoaru imala velik broj djela solističke literature za harfu koja je u ono vrijeme bila poznata. U prvom su to redom bili skladatelji češke (osim kompozicija H. Trnečka i njegovih obradbi Smetaninih i Dvořakovih djela još K. Kovařovica, J. Klička, J. Krička, A. Halva i dr.) i njemačke romantike za harfu (Schücker, Posse, Poenitz, Snoer, Zabel i dr.), zatim preradbe za harfu poznatih klasičnih djela (Daquin, Händel). Osim njih je vrlo voljela francuske impresionističke skladatelje i bila među prvima koja je našu publiku upoznala s tim, tada avangardnim, glazbenim smjerom. Tako je već 14. i 19. studenoga 1918. dakle još za života Ravela (umro 1937.) prvi puta u Zagrebu javno svirala njegov septet *Introduction et Allegro* za harfu uz pratnju flaute, klarineta i gudačkog kvarteta (ili orkestra). Dirigirao je Vjekoslav Rosenberg — Ružić. Često je izvodila Debussyev trio *Sonate* za flautu, violu i harfu kao i obradbe za harfu njegovih klavirskih *Arabesques* i djela Fauréa i francuske harfistice i skladateljice Henriette Renié. 1929. g. je nabavila novu veliku koncertnu harfu najpoznatije američke tvrtke Lyon & Healy, te je na njoj razvila svoju najbogatiju djelatnost. Kritika od 2. studenog iste godine navodi da je solistički sudjelovala na koncertu Sokolske župe Kralja Petra Svačića, no ne veli što je svirala. Tim se zvučnim instrumentom služila prema potrebi u velikim opernim izvedba-

ma u HNK. Kritike od 15. studenoga 1929. o izvedbi Dvořakove *Rusalke* i od 15. veljače 1930. o Wagnerovu *Tanhauseru*, dakle dvije opere u kojima harfa ima istaknutu solističku dionicu, posebno ističu krasan, veliki ton nove američke harfe: »... na svojoj prekrasnoj novoj harfi (L. H.) je virtuosno riješila eksponirani solistički zadatak koji Wagner pripisuje harfi u pratnji Minnesängera«. Na tom je instrumentu koncertirala u Zagrebu i drugim gradovima Hrvatske sa svojim najmlađim bratom, violinistom Josefom, kasnijom prvom violinom u svijetu poznatog Ondričkovog kvarteta; Josef je nekoliko sezona bio koncertni majstor zagrebačkog opernog orkestra. Svirala je solističke kompozicije na harfi i pratila brata na kvaliru. Kako je operni orkestar u vremenu između dva rata davao i redovite simfonijske koncerte u HNK-u, Lujza Holub je više puta svirala uz pratnju toga glazbenog tijela. Prva je u nas izvela Debussyeva *Dva plesa* za harfu i gudače kao i *Koncert* za flautu i harfu uz pratnju orkestra W. A. Mozarta. Na toj je harfi snimila u Pragu ploču u vrijeme dok diskografske snimke s djelima za taj instrument gotovo nisu ni postojale. Nažalost, niti jedan primjerak ove ploče nije ostao sačuvan. Svirala je u zagrebačkoj katedrali, u bivšem izraelitskom hramu u Praškoj ulici i na bezbrojnim drugim javnim i privatnim koncertima i priredbama.

Osobno sam je prvi puta čula na komornom koncertu »Škole za ritmičku gimnastiku i ples« Mirjane Dragane Janaček u dvorani u kojoj se danas nalazi Britanski konzulat, u Ilici 12. Svirala je Trnečekovu koncertnu parafrazu Smetanine *Vltave* i ostavila na mene neizbrisiv, presudan dojam. U tom sam se času, premda još dijete, opredjelila za svoj budući životni poziv, vezan uz harfu. Kako se Holubova bavila i pedagoškom djelatnošću, upisala sam se kod nje na studij harfe u Srednju glazbenu školu Muzičke Akademije u Zagrebu, a po završenom studiju sam postala njezina mlada kolegica u opernom orkestru HNK. Više smo puta zajedno koncertirale izvodeći djela za dvije harfe na javnim koncertima i radio-emisijama.

Harfa je glazbalo koje se može svirati i u vrlo poodmakloj dobi. Mnogi današnji svjetski poznati harfisti već su dobrono zašli u osmi decenij života, a neki ga i prešli. Tako je i Holubova svirala solističku dionicu harfe u opernom orkestru do svoje sedamdesetpete godine, kad se definitivno povukla. Sjećam se njezina posljednjega solističkog nastupa u Hrv. glazbenom zavodu, negdje oko 1950. Svirala je, i to po prvi put javno(!), Trnečekovu skladbu *Novellette*. Prisutna je publika dugo i živo zahvaljivala na prekrasnoj tehnici i jasnoći svirke sijede umjetnice.

Umrla je u Zagrebu i počiva na groblju Mirogoj.

Kada današnji slušalac uživa u zvukovima harfe, neka se sjeti Lujze Holubove i njezinih zasluga za propagiranje i širenje tog instrumenta u nas!

Rajka DOBRONIC-MAZZONI